

هم معنایی صفات

و بیصفتی ذات

حسین عشاقی*

دانشیار پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

خداوند است. در تقسیم‌بندی‌های فلسفی، صفات خداوند به دو دسته تقسیم می‌گردند؛ صفات فعلیه (صفات فعل) و صفات ذاتیه (صفات ذات). صفات فعلیه صفاتی هستند که در انتزاعشان و حملشان بر ذات خداوند، به غیر ذات حق وابسته‌اند، مثل «مُحیی» که لازم است میتی وجود داشته باشد و خداوند به او حیات دهد تا عنوان «مُحیی» برای خدا انتزاع و بر او حمل گردد. اما صفات ذاتیه صفاتی هستند که در انتزاعشان و حملشان بر ذات خداوند، به غیر ذات حق وابسته نیستند، مثل «حی» که به غیر ذات حق وابسته نیست.

با حمل صفات ذاتیه بر ذات حق، گزاره‌هایی نظیر «ذات حق، حی است»، «ذات حق، قادر است»، «ذات حق، عالم است» و... شکل می‌گیرند و اتصاف ذات حق به چنین اوصافی مورد اذعان قرار می‌گیرد. مقاله پیش رو درباره نحوه اتصاف ذات حق به این صفات است.

*.Email: oshshaq@yahoo.com

این مقاله برگرفته از طرح تحقیقاتی نویسنده در پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی است.

تاریخ تأیید: ۹۷/۳/۲۰

تاریخ دریافت: ۹۶/۹/۱۳

چکیده

درباره رابطه «صفات ذاتی» با «ذات حق» سه دیدگاه مهم وجود دارد. اشاعره به زیادت وجود صفات بر وجود ذات حق و تخالف معانی آنها با هم و با ذات حق معتقدند، عموم فلاسفه به عینیت موجودیت حقیقی صفات با وجود ذات حق و در عین حال، به تخالف معانی آنها با هم و با ذات حق قائلند و عرفا به بیصفتی ذات حق، هم معنایی صفات و ذات، موجودیت بالعرض صفات متخالف المعنی به عین وجود حق و تأخر آنها از ذات حق باور دارند. بنظر میرسد بر خلاف دیدگاه اشاعره و فلاسفه، که هر دو گرفتار اشکالات عقلی و نقلی، حقانیت دیدگاه عرفا با شواهد عقلی و نقلی فراوان قابل اثبات است.

کلیدواژگان

صفات ذاتی
هم معنایی صفات
عرفا
اشاعره
ذات و صفات
بیصفتی ذات
فلاسفه

پیشگفتار

از جمله عناوین محموله بر ذات حق، صفات ذاتیه